Slovníček pojmů

Ally

příznivce•kyně, podporovatel•ka LGBTQ osoby či osob

Aromantik•čka (také zkráceně aro)

romantická orientace vyznačující se nepřítomností romantické přitažlivosti k ostatním, nepřítomnosti potřeby navazovat romantické vztahy; aromantičtí lidé mohou, ale nemusí být zároveň i asexuální

Asexuál•ka

asexuální lidí necítí potřebu sexu nebo je ostatní lidé sexuálně nepřitahují; asexuální lidé mohou, ale nemusí být zároveň i aromantičtí

BDSM (= bondáž, disciplína, dominance, submise, sadismus, masochismus)

sexuální preference, které se týkají prožitku z fyzické kontroly, psychické kontroly a/nebo bolesti; dá se rozdělit do složek: spoutávání (bondáž) a disciplína (zažívání tělesných nebo psychických omezení), dominance a podřízenost (výměna moci, kontrola nad nebo pod druhým), sadismus a masochismus (potěšení z bolesti nebo ponížení druhých či vlastní), lidé praktikující BDSM se mohou identifikovat s jednou nebo více z těchto složek; součástí BDSM aktivit/vztahů bývá vědomý souhlas všech zapojených stran, pokud dojde k porušení souhlasu, jedná se o sexuální násilí, ne o BDSM vztah

Bifobie

diskriminace, odpor nebo iracionální strach z bisexuality či bisexuálních osob

Bisexuál•ka (také zkráceně bi)

člověk, kterého přitahují ženy i muži, ale ne nutně stejným způsobem nebo stejně intenzivně

Cis(gender) osoba

osoba, jejíž genderová identita se shoduje s tím, jaké pohlaví jí připsali po narození (např. osoba, kterou po narození označili jako muže a která se cítí jako muž, je cis muž)

Cissexismus (také cisgenderismus, cisnormativita)

systém názorů a přesvědčení, že normální, přirozená a jediná akceptovatelná genderová identita (projev, tělesné charakteristiky atd.) je buď mužská, nebo ženská, tedy cisgender

Coming out

z ang. coming out of the closet; proces uvědomování si své sexuální orientace nebo genderové identity a sdílení informace o této skutečnosti s okolím; **vnitřní coming out** – člověk rozpoznává svou orientaci či identitu; **vnější coming out** – člověk se svěřuje se svou orientací či identitou druhým

Crossdressing (CD)

akt oblékání oděvu, který je v dané společnosti tradičně přiřazován opačnému genderu, osoba praktikující crossdressing se nazývá crossdresser; crossdressing je praktikován lidmi bez ohledu na genderovou identitu a sexuální orientaci

Drag

jedna z forem umělecké prezentace, kdy se muži (drag queens) i ženy (drag kings) bez ohledu na svou sexuální orientaci stylizují do dané genderové role za pomoci často zvýrazněných až parodovaných atributů přiřazovaných tradičně danému genderu

Dysforie

negativní pocity, které vyvolávají určité tělesné vlastnosti, jež nejsou v souladu s genderovou identitou člověka; trans lidé pociťují různě silnou dysforii, od minimální, až po velmi silnou

Femininita

soubor atributů, chování a očekávání, které jsou ve společnosti spojovány s rolí dívky či ženy

Gatekeeping

jakékoli podmínky, které zejména transgender a nebinárním lidem omezují přístup ke zdrojům; často se používá v souvislosti s tranzicí, kdy člověk musí splnit přísné formální požadavky, aby byla tranzice lékařsky nebo právně uznána

Gay

muž, kterého přitahují (sexuálně či romanticky) muži

Gender (rod)

sociální konstrukt, ke kterému se pojí určité atributy související se vzhledem (volba oblečení, barev, líčení, doplňků atd.), chováním nebo očekáváními od žen a mužů ze strany společnosti, liší se historicky a geograficky

Genderová identita

pociťovaná příslušnost k určitému genderu, případně absence této příslušnosti, nemusí souviset s pohlavím připsaným po narození

Genderově nekonformní osoba

je taková, jejíž genderový projev zcela nenaplňuje očekávání, které se váže k ženské či mužské roli ve společnosti

Genderový projev (gender expression)

způsob, jakým se prezentujeme před druhými na škále femininita-maskulinita, neznamená to ovšem, že pokud se cis žena projevuje maskulinně, je o to méně žena, a podobně; nemusí souviset s připsaným pohlavím, genderovou identitou ani sexuální orientací

Genderqueer

viz Nebinární níže

GSRD (Gender, Sexual, and Relationship Diversity)

genderová, sexuální a vztahová rozmanitost (GSVR); inkluzivnější alternativa ke zkratce LGBTQ

Heteroflexibilita

sexuální a citová orientace projevující se v sexuální a partnerské preferenci převážně osob opačného genderu, oproti čistě heterosexuálním lidem jsou ale heteroflexibilní lidé otevřenější možnosti mít vztah/sex/city i vůči osobám stejného genderu

Heteronormativita

předpoklad, že všichni jsou heterosexuální, že jen heterosexualita je normální sexuální a citová orientace a implicitně tedy, že heterosexuální identita a vztahy jsou nadřazené ostatním identitám a vztahům, heteronormativní kultura podporuje prostředí, kde jsou LGBTQ lidé diskriminováni

Heterosexismus

systém názorů a přesvědčení, že jediným normálním, přirozeným a akceptovatelným eroticko-sexuálním vztahem je vztah muže a ženy

Heterosexualita

sexuální a citová orientace projevující se v sexuální a partnerské preferenci osob opačného genderu

Homoflexibilita

sexuální a citová orientace projevující se v sexuální a partnerské preferenci převážně osob stejného genderu, oproti lesbám a gayům jsou ale homoflexibilní lidé otevřenější možnosti mít vztah/sex/city i vůči osobám opačného genderu

Homofobie

zastřešující termín, kterým se označuje diskriminace, odpor nebo iracionální strach z jiné než heterosexuální orientace či neheterosexuálně zaměřených osob; **institucionalizovaná homofobie** – např. státem či náboženskými organizacemi podporovaná homofobie; **internalizovaná homofobie** – zvnitřnění negativních postojů a zkušeností u neheterosexuálně orientovaných osob

Homoparentální rodina

rodina, ve které rodičovské role zastávají dvě ženy nebo dva muži, lidově také občas označovaná jako „duhová rodina". V rámci homoparentální rodiny se rozlišuje **zákonný rodič** (zákonem uznaný rodič dítěte, např. biologická matka, biologický otec, nebo ten muž•ta žena, který•která dítě osvojil•a jako jednotlivec) a **sociální rodič** (ten z páru, který dítě sice také vychovává a dítě ho vnímá jako rodiče, ale zákonem jako rodič uznaný není; občas také označován jako „faktický rodič")

Homosexualita, homosexuál

sexuální a citová orientace projevující se v sexuální a partnerské preferenci osob stejného pohlaví; **v dnešní době již překonaný termín**, proto je lépe hovořit o „gayích a lesbách", „sexuální orientaci", „stejnopohlavní dvojici/partnerech" (toto vymezení doporučuje i Výbor pro sexuální menšiny Rady vlády ČR pro lidská práva)

Intersekcionalita

teorie, podle které různé stránky lidské existence jako např. gender, etnicita nebo sexuální orientace spolu interagují a jsou vzájemně propojené, takže když klademe důraz jen na jeden aspekt člověka, ztrácíme kompletní obrázek o jeho životní zkušenosti

Intersex osoba

zastřešující termín označující osobu, u níž nelze v biologické rovině jednoznačně určit, zda je mužského či ženského pohlaví, v úvahu se zde bere jak tvar vnějších genitálií, tak i další charakteristiky, které nejsou na první pohled viditelné (chromozomy, gonády, pohlavní hormony); není vhodné v tomto kontextu používat pojem intersexualita/intersexuál•ka – nejedná o variantu sexuální orientace nebo identity, pojem je odvozený od slova "sex", česky pohlaví, nikoliv od slova sexualita

Kink (někdy také fetiš)

sexuálních praktiky nebo fantazie, které jsou považovány za nekonvenční, hovorový termín pro nenormativní sexuální chování

Konverzní terapie (také reparativní terapie)

snaha o změnu („vyléčení") neheterosexuální orientace nebo transgender identity vycházející často z přesvědčení, že pouze heterosexualita je normální zdravá sexuální orientace a ostatní varianty jsou duševní porucha, v praxi se však ukazuje jako neúčinná až škodlivá a přispívá ke stigmatizaci gayů a leseb či trans osob, proto je v některých zemích zakázána zákonem

Lesba

žena, kterou přitahují (sexuálně či romanticky) ženy

LGBTQ

zkratka zastřešující osoby nevětšinové sexuální orientace nebo genderové identity, přičemž L = lesby, G = gayové, B = bisexuální osoby, T = transgender osoby, Q = queer osoby, někdy je možné se setkat i s dalšími písmeny v rámci této zkratky (nejčastěji např. I jako intersex osoby nebo A jako asexuální či aromantické osoby)

Maskulinita

soubor atributů, chování a očekávání, které jsou ve společnosti spojovány s rolí chlapce či muže, nemusí souviset s biologickým pohlavím

Mikroagrese

verbální i neverbální odsudek, úmyslný či neúmyslný, který komunikuje nepřátelské, hanlivé nebo negativní postoje vůči lidem z obvykle utlačovaných skupin, ale i lidem mimo určité normy (lidé s nadváhou, nešikovní na tělocvik a podobně), může jít o určitý způsob chování (např. přejití na druhou stranu ulice), úšklebek, gesto, vtip, výrok atd.

Misgendering

když se v případě trans či generově rozmanitých osob použije špatných zájmen nebo nevhodného oslovení; může jít o důsledek omylu, lhostejnosti, nebo záměrné snahy urazit, tj. jde o projev transfobie; je spojeno s pojmem **deadnaming** (nevhodné užití starého jména většinou u trans člověka)

Monosexismus

vychází z představy, že nás může přitahovat pouze jeden gender, že můžeme být pouze heterosexuální nebo gayové/lesby. Na základě tohoto přesvědčení se pak odvíjí nevraživost, nepochopení či nenávist vůči lidem, kteří jsou bisexuální nebo pansexuální (bifobie)

Muži, kteří mají sex s muži (MSM)

muži, kteří provozují sex s muži, ale neoznačují se nutně jako gayové nebo bisexuálové

Nebinární či genderqueer osoba, nebo genderově rozmanitá osoba

osoba, která nedokáže zcela zapadnout ani do jedné ze škatulek muž či žena, genderová identita této skupiny lidí je velice pestrá, nejčastější nebinární identity jsou následující:

- **Genderfluid osoba** – je taková, jejíž genderová identita se mění v čase nebo situačně
- **Intergender osoba** – je taková, jejíž gender je někde mezi gendery, nebo jejich kombinací
- **Bigender osoba** – je taková, která se identifikuje se dvěma gendery, které zažívá buď střídavě,

nebo současně; těmito gendery mohou být muž a žena, žena a agender nebo jakákoli jiná kombinace dvou genderových identit
- **Trigender osoba** – je taková, jejíž genderová identita se pohybuje mezi třemi gendery v závislosti na kontextu nebo na situaci
- **Androgynní osoba** – je taková, jejíž podoba či identifikace je mezi femininní a maskulinní, a která tedy prezentuje gender buďto smíšený, nebo neutrální
- **Pangender osoba** – je taková, jejíž genderová identita je souhrnem všech identit
- **Polygender osoba** – je taková, jejíž genderová identita je souhrnem mnoha identit, ne však všech
- **Neutrois –** zastřešující termín pro osoby, které se identifikují genderově neutrálně
- **Agender osoba** – je taková, která necítí příslušnost k žádné genderové identitě
- **Genderless osoba** – je taková, která se neidentifikuje s žádným genderem
- **Dvojí duch** – osoba, která ve svém životě naplňuje role obou tradičních pohlaví; tento pojem byl užíván mezi původními obyvateli Severní Ameriky, ale v současnosti jej používají i jiné kultury

Pansexuál•ka

člověk, kterého přitahují osoby bez ohledu na jejich genderovou identitu, ale ne nutně stejným způsobem nebo stejně intenzivně

Passing

být vnímán•a a akceptován•a druhými v rámci genderové identity, která je člověku vlastní

Pohlaví připsané po narození (zkráceně připsané pohlaví)

biologická kategorie, na jejímž základě jsou lidé podle fyzických znaků při narození tradičně označováni za ženy, nebo muže

Polyamorie

druh nemonogamního soužití více než dvou osob, kde mají vztah všichni se všemi; nejedná se o otevřený vztah, kde si každý partner či partnerka může navazovat i jiné vztahy než s původním partnerem•partnerkou

Předsudek

emočně zabarvený úsudek, který není založen na spolehlivém poznání, ale na pouhém mínění či předpokladu, obvykle vychází ze stereotypů, neoprávněného zobecnění nebo zjednodušení zkušenosti

Queer

zastřešující výraz pro osoby rozmanité sexuální orientace či genderové identity; původně pejorativní označení leseb a gayů, některými lidmi je proto tento termín vnímán stále jako urážlivý

Sexuální orientace (také milostná orientace, sexuální zaměření/preference, citové zaměření/preference)

zaměření citové a sexuální náklonnosti k druhým lidem; romantická orientace je zaměření romantické (vztahové) náklonnosti k druhým lidem; sexuální a romantická orientace bývají obvykle v souladu, ale nemusí tomu tak být vždy

Sociální (menšinový) stres

chronická forma sociálně specifického stresu, kterému čelí zranitelné skupiny; v LGBTQ kontextu jde o soubor stresorů, které mohou negativně ovlivňovat duševní zdraví neheterosexuálních a transgender osob

Trans(gender) člověk

osoba, jejíž rod se neshoduje s tím, jak ji označili po narození; pojmy trans/transgender jsou přídavná jména

Trans(gender) muž (také transmaskulinní osoba)

muž, co se narodil s pohlavními znaky připisovanými ženám a který se neztotožňuje s rolí, jež mu na jejich základě byla přisouzena; trans muži se někdy označují termínem AFAB (assigned female at birth) nebo ne úplně vhodným termínem FtM (Female to Male)

Trans(gender) žena (také transfemininní osoba)

žena, co se narodila s pohlavními znaky připisovanými mužům a která se neztotožňuje s rolí, jež jí na jejich základě byla přisouzena; trans ženy se někdy označují termínem AMAB (assigned male at birth) nebo ne úplně vhodným termínem MtF (Male to Female)

Transfobie

diskriminace, odpor nebo iracionální strach z jiné než cisgender identity či genderově rozmanitých osob

Transsexuál

zastaralý a **nevhodný** pojem, který se váže k diagnóze, navíc genderová identita nesouvisí se sexualitou

Tranzice (také potvrzení genderu)

proces nabývání vizuálních a tělesných charakteristik a sociální role, která je v souladu s genderovou identitou člověka, přičemž rozlišujeme tři hlavní aspekty tohoto procesu:

- **Sociální** – život v rámci pociťované sociální role
- **Fyzický**, který může zahrnovat hormonální terapii (HRT), chirurgické změny nebo různé jiné úpravy zevnějšku (např. laserové odstraňování vousů)
- **Úřední** – změna označení genderu, jména, rodného čísla v dokladech a jiných úředních

dokumentech

Travesti umělec•umělkyně

člověk, který se převléká do šatů tradičně přisuzovaných opačnému genderu za účelem uměleckého vystoupení, kde předvádí či paroduje známé umělkyně•umělce; občas se zaměňuje s pojem **transvestitismus**, kde však jde o převlékání se do šatů opačného genderu za účelem vlastního potěšení

Třetí pohlaví

genderová kategorie existující v některých společnostech, které rozeznávají více než dva rody